

Joan Obrador

Po hi ha cap dubte que el cinema polític és un dels gèneres més difícils de conrear dins del nostre estimat art. Principalment perquè és molt senzill oblidar les exigències cinematogràfiques i cau-

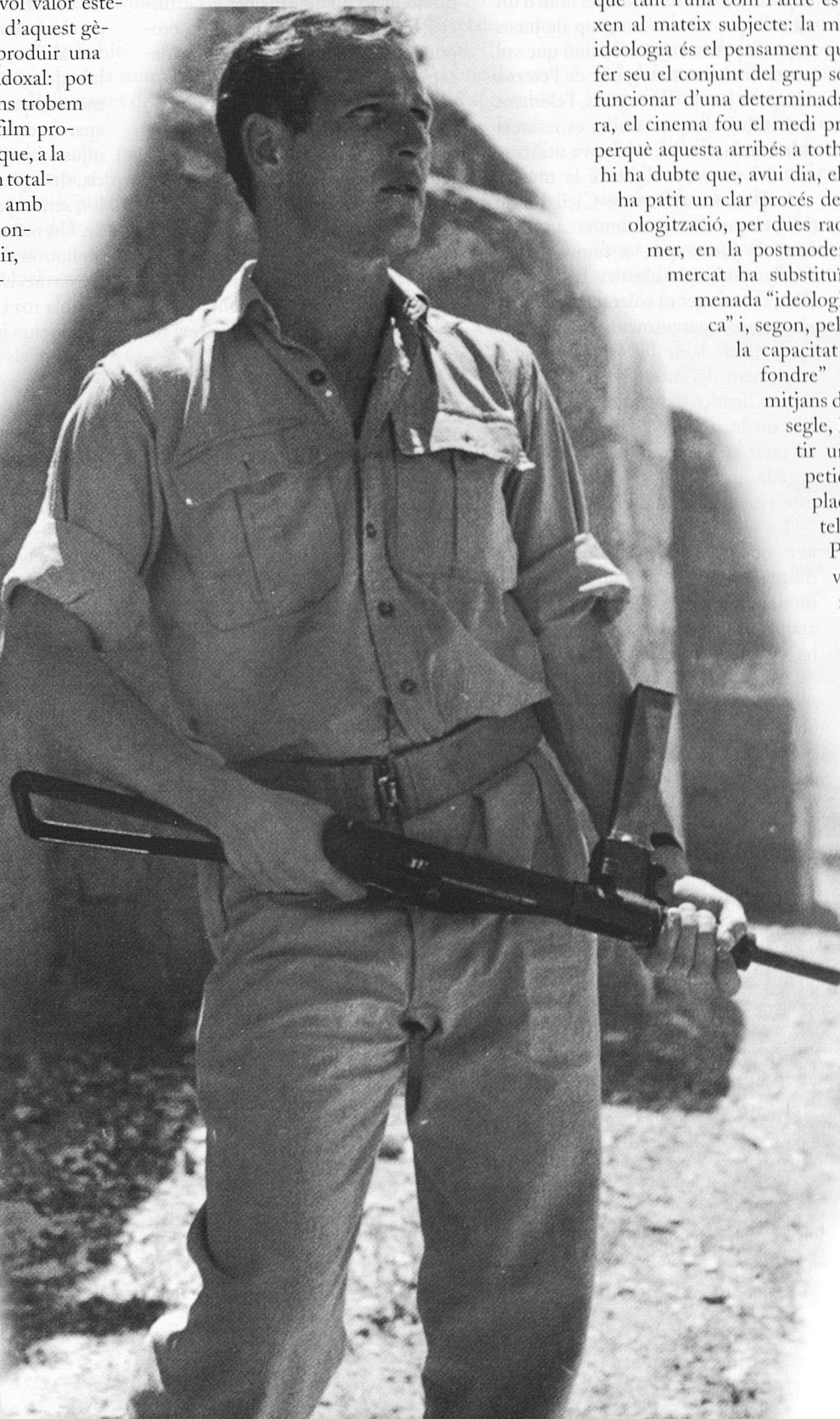
re dins el pamflet, deixant de banda qualsevol valor estètic. Però dins d'aquest gènere es pot produir una situació paradoxal: pot succeir que ens trobem davant d'un film propagandístic i que, a la vegada, estem totalment d'acord amb allò que ens contem. És adir, que ens identifiquem amb els "bons" i odiem pro-

fundament els "dolents". Penso que la mitificació d'una pel·lícula com *Casablanca* té molt a veure amb aquest fet. Així, les pel·lícules d'aquest tipus són molt difícils d'avaluar,

especialment quan volen donar testimoni de la "veritat". Per això mateix, un film com, per exemple, *Missing* té en el mateix grau partidaris i detractors. Parlem del vell assumpte de transformar el cinema en instrument de lluita ideològica. Ideologia i cinema tot d'una es donaren la mà, perquè tant l'una com l'altre es dirigeixen al mateix subjecte: la massa. La ideologia és el pensament que ha de fer seu el conjunt del grup social per funcionar d'una determinada manera, el cinema fou el medi privilegiat perquè aquesta arribés a tothom. No hi ha dubte que, avui dia, el cinema

ha patit un clar procés de desideologització, per dues raons: primer, en la postmodernitat el mercat ha substituït l'anomenada "ideologia política" i, segon, pel que fa a la capacitat de "difondre" idees, a mitjans del passat segle, li va sortir una competidora implacable: la televisió.

Però avui volia comentar un film

Pel que es refereix a la lloança del poble jueu que fa Preminger, val a dir que aquesta pel·lícula recorda sospitosament el pitjor cinema de propaganda feixista: els àrabs que apareixen al film, o són insignificants o s'han deixat seduir pel nazis derrotats,...

que forma part del cinema clàssic, una d'aquelles superproduccions del Hollywood daurat, d'aquella època en què un director important es podia sentir el guia espiritual de les masses. Avui parlarem d'*Exodus* (1960) d'Otto Preminger, film qualificat per la crítica del moment com a *cinema sionista*. *Exodus* no és només el nom d'un vaixell que retorna un grup de jueus cap a la pàtria enyorada, sinó que vol ser el final cinematogràfic de l'eterna diàspora jueva. Tal vegada, l'element més subtil d'aquesta obra es refereix a la banda sonora, a la nova utilització del moment àlgid de la música dels *Deu manaments* de Cicil Be de Mil, el que dona continuïtat a tota la història jueva que va reinventar el Hollywood més clàssic. En aquest film, Preminger va voler fer, a primera vista, coses aparentment contradictòries: relatar la veritable història del naixement del modern Estat d'Israel; una lloança del poble jueu tot justificant la seva necessitat de posseir un estat independent i construir, a la vegada, una romàntica història d'amor cinematogràfic.

La seva obra reflecteix d'una manera objectiva com va néixer l'Estat d'Israel: es tracta de l'únic estat del món, juntament amb Palestina –però ara per ara només és una ficció–, que ha nascut gràcies a una votació de l'ONU (33 vots a favor, 13 en contra). Aquest resultat fou fruit d'una sèrie de factors recollits magistralment a la pel·lícula: primer, la mala consciència dels estats europeus per l'extermini nazi al seu continent; segon, la necessitat de trobar una pàtria definitiva per a un poble eternament perseguit per tota Europa i, tercer, la pressió del sionisme polític-militar. Preminger, en aquest sentit no oculta la veritat, el terrorisme dels sionistes més radicals jugà un paper determinant al'horad'aconseguir el naixement d'un estat que no havia existit anteriorment. No oculta, en cap moment, el profund odi dels primers jueus retornats a Palestina, a principis del segle XX, als seus legítims habitants. Només albirar la possibilitat d'independència, l'objectiu serà aconseguir un país cultural i ètnicament pur, jueu. El fundadors del modern estat jueu volgueren eliminar,

des de les arrels, la gran contradicció històrica: un estat jueu amb una població majoritàriament musulmana. Dos són els camins que empraran els fundadors per aconseguir l'objectiu anhelat: expulsar la major part possible de població musulmana i aconseguir un augment espectacular de la població jueva a Palestina per via artificial, gràcies a la immigració de proporcions bíbliques, d'una població desarraelada.

La pel·lícula se centra en un trio de personatges masculins que sintetitzen la història del sionisme contemporani. David Ben Gurió serà el primer ministre fundador de l'Estat, aparentment, vol un tracte respectuós entre palestins i jueus; i, també aparentment, odia profundament el seu germà com a primer responsable del terrorisme sionista. Però el germà terrorista dirà la veritat que tot sionista acceptarà: l'estat modern es fonamenta en la utilització de la violència, i l'estat jueu no pot ser-ne una excepció. Quant a la justícia, és una ficció, només és la plasmació de la voluntat del subjecte superior. El jove Paul Newman encarnarà la síntesi entre les dues vies, aparentment oposades, del nacionalisme jueu: ell sap que una dosi de violència mesurada sempre serà necessària per la reaparició del estat d'Israel, però mai una violència indiscriminada com la que representa el seu oncle. A la vegada, tot i que sempre estimarà els seus veïnats palestins, sap que l'autèntica bomba per aconseguir l'aparició del nou estat és la utilització de la immigració d'una immensa població pràcticament anihilada a Europa. La figura encarnada per Newman dona les justificacions clàssiques de la resurrecció d'Israel: les restes jueves es troben a Palestina des de temps immemorials i, a més, ells formen una població clarament diferenciada de la resta de la humanitat. En aquest punt, la infermera nord-americana intentarà fer-li veure que, des del moment en què l'amor pot aparèixer entre dues persones, siguin de la raça que siguin, tots els humans som iguals. L'amor de Newman i la seva infermera es veurà en una cruïlla clàssica, ¿què val més el nostre amor particular, meravellós

però egoista, o el benestar col·lectiu dels qui tenim més a prop? Preminger proposa la solució gairebé impossible, fer compatible l'individual amb la universalitat.

Pel que es refereix a la lloança del poble jueu que fa Preminger, val a dir que aquesta pel·lícula recorda sospitosament el pitjor cinema de propaganda feixista: els àrabs que apareixen al film, o són insignificants o s'han deixat seduir pel nazis derrotats; mentre que el poble jueu no només apareix com el poble que ha patit la injustícia més abominable de la història, sinó que, des del més profund dolor, serà capaç de construir el *món feliç*. Un món feliç anomenat Kibbutz, un lloc on tot és de tots i on no hi cap l'egoisme. Un món que, per moments, sembla ros i d'ulls blaus. Un món on es fomenta la solidaritat més profunda entre els seus membres, però que viu tancat sobre sí mateix i preparant-se per al dia de la victòria final, el dia en què els que viuen de fora només tindran l'opció del patiment.

¿Com valorar un film com aquest, transcorreguts més de quaranta anys? No hi ha cap dubte de que no es troba entre les millors produccions de la història; baldament, per a un sionista podria ser una de les millors pel·lícules de tots els temps i, al mateix temps, per a un palestí, no passaria de ser de la pitjor propaganda pro-jueva que s'ha fet mai. Ara bé, aquesta pel·lícula posseeix un clar valor, fruit de la seva natura contradictòria. En el seu intent de fer, a la vegada, una apologia i un document històric, Preminger donà fe del pecat original que va cometre Occident contra el poble palestí i, per extensió, contra tot el poble àrab. El modern Estat d'Israel fou el resultat d'una confluència macabra: per un costat, de la política colonial de l'Imperi Britànic a l'Orient Mitjà (curiosament, Gran Bretanya es va abstenir en la famosa votació del 47) i, per l'altre, de l'aberració nazi al continent europeu. Em demano, si, en lloc d'intentar exterminar el terrorisme planetari per la via militar, no seria millor que l'imperi occidental tornés a l'Orient Mitjà per redimir el seu pecat, tot oferint al poble palestí un estat segur... ■